

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม อริสโตเติล นักปรัชญาชาวกรีก ได้กล่าวคำนี้ไว้ เมื่อ 2,000 กว่าปีมาแล้ว แต่ความหมายและความสำคัญของคำกล่าวนี้ยังเป็นที่ยอมรับกันอยู่ แม้กระทั่งในปัจจุบันนี้ เพราะธรรมชาติแห่งความเป็นสัตว์สังคม นอกจากเป็นเพราะธรรมชาติกำหนดแล้ว ยังเป็นเพราะมนุษย์มีความคาดหวังที่จะมีสังคมที่ดีกว่า

ความคาดหวังที่จะมีสังคมที่ดีกว่า ทำให้มนุษย์ต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพัฒนาสังคมในส่วนต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ในบรรดาองค์ประกอบส่วนต่าง ๆ ของสังคมมนุษย์ที่ถูกพัฒนาตามลำดับนั้น องค์ประกอบทางด้านการเมืองเป็นส่วนหนึ่งที่สมาชิกของแต่ละสังคมให้ความสำคัญในกระบวนการพัฒนาสังคม ลักษณะหรือคุณสมบัติของผู้ปกครอง / ผู้นำทางการเมือง ได้มีการกล่าวถึงและขบคิดกันตลอดมา เพื่อแสวงหาให้ได้มาซึ่งผู้ปกครองที่ดี

กระบวนการขบคิด เพื่อแสวงหาผู้ปกครองที่พึงประสงค์ ได้มีการกล่าวถึง และได้แย้งกันตลอดมาทั้งในโลกตะวันออกและโลกตะวันตก นักปรัชญาที่มีชื่อเสียงของโลกหลายคนได้พยายามที่จะแสดงและอธิบายให้เห็นภาพของผู้ปกครองที่ดีตามความคิดเห็นของตนเอง แนวความคิดเกี่ยวกับผู้ปกครองที่ดีของนักปรัชญา ได้ก่อให้เกิดกระแสความคิดเห็นและความต้องการผู้ปกครองที่ดีในหมู่ประชาชน

ในบรรดาแนวคิดเกี่ยวกับผู้ปกครองที่ดีของโลกตะวันออก แนวคิดที่ว่าด้วยธัมมิกราชาของพระพุทธศาสนา เป็นแนวคิดหนึ่งที่รู้จักกันแพร่หลาย โดยเฉพาะในสังคมที่นับถือพระพุทธศาสนา ภาพของธัมมิกราชา เป็นภาพของนักปกครองในอุดมคติของสังคมชาวพุทธตลอดมา จนกระทั่งปัจจุบันนี้ ในขณะที่ชาวพุทธได้ผ่านถึงธัมมิกราชานั้น แนวคิดที่ว่าด้วยราชาปราชญ์ (Philosopher – King) ของเพลโต (Plato) ก็ได้มีอิทธิพลต่อประชาชนในโลกตะวันตกไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน

ทั้งสองแนวความคิดนี้เกิดขึ้นในเวลาไล่เรี่ยกัน แต่ต่างสถานที่และต่างบรรยากาศกัน ธีมมิกกราชาเกิดขึ้นในสังคมอินเดีย ขณะที่ราชาปราชญ์เกิดขึ้นในสังคมกรีก แต่ทั้งคู่ต่างก็มีบทบาทสำคัญในกระบวนการแสวงหาผู้ปกครองที่ดี เพื่อสร้างสรรค์สังคมที่ดีกว่า

พระพุทธศาสนาและธีมมิกกราชา

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาสำคัญศาสนาหนึ่งในทวีปเอเชีย นับตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราชแห่งอินเดีย อิทธิพลของพระพุทธศาสนาได้ก่อให้เกิดแนวทางการเมืองแบบพุทธขึ้นในสังคมที่ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนา ในแนวทางการเมืองแบบพุทธ รูปแบบและระบบการปกครองไม่สำคัญเท่ากับบุคคลผู้ใช้อำนาจทางการเมือง (ปรีชา ช้างขวัญยืน, 2534 : 77) ทั้งนี้เพราะว่า เป้าหมายสำคัญสูงสุดของการเมือง คือ ประโยชน์สูงสุดของมหาชน การจะบรรลุถึงเป้าหมายสูงสุดนี้ได้ขึ้นอยู่กับบุคคลมากกว่าระบบการเมือง ด้วยเหตุดังกล่าวมานี้ ระบบการปกครองแบบใดก็ตาม ถ้ายังประโยชน์สูงสุดให้เกิดแก่มหาชนได้ ระบบการปกครองนั้น ก็เป็นระบบการปกครองที่ดีและการที่ระบบการปกครองจะยังประโยชน์สูงสุดของมหาชนให้บังเกิดขึ้นมาได้ ผู้ปกครองเป็นปัจจัยสำคัญด้วยเหตุดังนี้ ในพระพุทธศาสนา จึงมุ่งให้ความสำคัญกับบุคคลผู้เป็นผู้ปกครองมากกว่าระบบการปกครอง

จากการที่พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับผู้ปกครองมากกว่าระบบการปกครอง จึงเป็นที่ปรากฏทั่วไปว่า หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าในหลายที่มุ่งไปสู่การแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะ และคุณสมบัติของผู้ปกครองมากกว่าการกล่าวถึงระบบการปกครอง

ผู้ปกครองที่ดี คือ ผู้ปกครองที่ยังประโยชน์สุขให้แก่มหาชนผู้ถูกปกครอง และแนวทางที่ผู้ปกครองจะต้องยึดถือปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุถึงประโยชน์สูงสุดของมหาชน คือ หลักธรรม ผู้ปกครองที่ยึดถือปฏิบัติตามหลักธรรมนี้แหละ คือ ธีมมิกกราชา

ธีมมิกกราชา หมายถึง ผู้ทรงไว้ซึ่งธรรมะ ผู้ใช้ธรรมะในการปกครอง ธรรมะในที่นี้หมายถึง ความถูกต้อง ความดีงาม ความยุติธรรม และหลักธรรมในพระพุทธศาสนา (ปรีชา ช้างขวัญยืน, 2534 :22)

ตามคติแห่งพระพุทธศาสนา รัฐหรือประเทศเกิดขึ้นเพราะประชาชนซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมนิยยอมพร้อมใจกันมอบให้บุคคลคนหนึ่ง หรือกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นผู้ที่เหมาะสมทำหน้าที่เป็นผู้ใช้อำนาจ

รัฐเพื่อประโยชน์และสันติสุขของมหาชน ดังนั้นผู้ปกครองจะเป็นผู้ปกครองที่ดีหรือไม่ จึงอยู่ที่ว่าเขาได้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนได้หรือไม่เป็นหลักสำคัญ การเป็นผู้ปกครองจึงเป็นเรื่องมหาชนสมมติ และการที่ผู้ปกครองจะเป็นพระราชานั้น เพราะการปฏิบัติหน้าที่จนก่อให้เกิดความพึงพอใจในหมู่ประชาชน ดังที่ปรากฏในอัครคัมภีร์สูตร พระสูตรต้นตปิฎกเล่มที่ 11 ความว่า

“ดูก่อนวาเสฏฐะและภราทวาชะ ครั้นนั้นแล พวกสัตว์ชั้นผู้ใหญ่จึงประชุมกันครั้นแล้วต่างก็ปรบทุกข์กันว่า พ่อเอ๋ย ก็การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้จักปรากฏ การตีเตียนจักปรากฏ การพูดเท็จจักปรากฏ การถือท่อนไม้จักปรากฏ ในเพราะบาปกรรมเหล่านี้ บาปกรรมเหล่านั้น เกิดปรากฏแล้วในสัตว์ทั้งหลาย อย่ากระนั้นเลยพวกเราควรสมมติสัตว์ผู้หนึ่ง ให้เป็นผู้ว่ากล่าวผู้ที่ควรว่ากล่าวได้โดยชอบ ให้เป็นผู้ตีเตียนผู้ที่ควรตีเตียนได้โดยชอบ ให้เป็นผู้จับไล่ผู้ที่ควรจับไล่ได้โดยชอบ ส่วนพวกเราจักแบ่งข้าวสาละให้แก่ผู้นั้น ดังนี้”

“ดูก่อนวาเสฏฐะและภราทวาชะ ครั้นแล้ว สัตว์เหล่านั้นพากันเข้าไปหาสัตว์ที่สงวนมากกว่า นำดูน่าชมกว่า นำเลื่อมใสกว่า และนำเกรงขามมากกว่าสัตว์ทุกคน แล้วจึงแจ้งเรื่องนี้ว่า ข้าแต่ผู้เจริญมาเกิดพ่อคุณ ของพ่อจงว่ากล่าวผู้ที่ควรกล่าว จงตีเตียนผู้ที่ควรตีเตียน จงจับไล่ผู้ที่ควรจับไล่ได้โดยชอบเถิด ส่วนพวกข้าพเจ้าจักแบ่งส่วนข้าวสาละให้พ่อ”

“ดูก่อนวาเสฏฐะและภราทวาชะ เพราะเหตุผู้ที่เป็นหัวหน้าอันมหาชนสมมติ ดังนี้แล อักษรที่ว่า มหาชนสมมติ มหาชนสมมติ จึงอุบัติขึ้นเป็นอันดับแรกเพราะเหตุผู้ที่เป็นหัวหน้าแห่งแผ่นดินทั้งหลาย ดังนี้แลอักษรว่า กษัตริย์ กษัตริย์ จึงอุบัติขึ้นเป็นอันดับที่สอง เพราะเหตุที่เป็นหัวหน้ายังชนเหล่าอื่นให้สุขใจโดยธรรม ดังนี้แลอักษรว่า ราชา ราชา จึงอุบัติขึ้นเป็นอันดับที่สาม”

“ดูก่อนวาเสฏฐะและภราทวาชะ ด้วยประการดังนี้ การบังเกิดขึ้นแห่งพวก กษัตริย์นั้นมีขึ้นได้เพราะอักษรที่รู้กันว่าเป็นของเก่า เป็นของดีอย่างนี้แล เรื่องของสัตว์เหล่านั้นจะต่างกันหรือเหมือนกัน จะไม่ต่างกันหรือไม่เหมือนกัน ก็เพราะธรรมเท่านั้น นอกจากธรรมไปหาไม่มี ดูก่อนวาเสฏฐะและภราทวาชะ ความจริงธรรมเท่านั้นเป็นของประเสริฐสุดในที่ประชุม ทั้งในปัจจุบัน ทั้งในภายหน้า”

(ที. ปา. 11/130-131/100-101)

จากข้อความในอัครคัมภีร์นี้ แสดงให้เห็นว่าผู้ปกครองจะต้องได้รับการยอมรับจากประชาชนและจะต้องทำให้ประชาชนพึงพอใจ ในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองและด้วยเงื่อนไขดังกล่าวนี้ พระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงธรรมเพื่อเป็นหลักของผู้มีหน้าที่ปกครองประเทศ

หลักธรรมที่นักปกครองจะต้องยึดถือปฏิบัติเพื่อให้เป็นธัมมิกราชา เช่น ทศพิธราชธรรม และจักรวรรดิธรรม ทศพิธราชธรรม คือ ธรรมะสำหรับพระราชา 10 ประการ ได้แก่ ทาน ศีล บริจาคะ อาชวะ มัททวะ ตปะ อักโกธะ อวิหิงสา ขันติ อวิโรธนะ ดังที่มีปรากฏอยู่ในมหาหังสชาดก ความว่า

“ดูก่อนพญาหงส์ เราพิจารณาเห็นชาติซึ่งอายุอันเป็นอนาคตยังยืนยาว อยู่เราตั้งอยู่แล้วในธรรม 10 ประการ จึงไม่สะดุ้งกลัวต่อปรโลกเราเห็นกุศลธรรมที่ดำรงอยู่ในตนเหล่านี้ คือ ทาน ศีล การบริจาค ความซื่อตรง ความอ่อนโยน ความเพียร ความไม่โกรธ ความไม่เบียดเบียน ความอดทน และความไม่พิโรธ เราเห็นกุศล ธรรม เหล่านี้ดำรงอยู่แล้วในตน แต่นั่นปิติและโสมนัสมีใช้น้อย ย่อมเกิดขึ้นแก่เรา ก็สมุขหงส์นี้ ไม่ทันคิดถึงคุณสมบัติของเราไม่ทราบความประทุษร้ายแห่งจิต จึงเปล่ง วาจาอันหยาบคาย ย่อมกล่าวถึงโทษที่ไม่มีอยู่ในเรา คำของสมุขหงส์นี้ย่อม ไม่เป็นเหมือนคำของคนมีปัญญา” (ขุ. ชา 28/674-678/87)

อยู่ในจักรวรรดิสุตร พระสุตตันตปิฎก ความว่า

“ดูก่อนพ่อ ถ้าเช่นนั้น พ่อจงอาศัยธรรมเท่านั้นสักการะ เคารพ นับถือ บูชานอบน้อมธรรมเป็นธงชัย มีธรรมเป็นยอด มีธรรมเป็นใหญ่ จงจัดการรักษาป้องกันและคุ้มครองอันเป็นธรรมในชนภายในหมู่พลในพวกกษัตริย์ ผู้ติดตามในพวกพราหมณ์ และคฤหบดีในชาวนิคมและชาวชนบททั้งหลาย ในพวกสมณพราหมณ์ ตลอดจนใน เหล่ามฤคและบิกษี ดูก่อนพ่อ การกระทำที่ผิดแบบแผนอย่าให้แพร่ไปในแว่นแคว้นของพ่อเลย”

“ดูก่อนพ่อ อนึ่งบุคคลเหล่าใดในแว่นแคว้นของพ่อ ไม่มีทรัพย์ พ่อพึงสนับสนุนในเรื่องทรัพย์แก่บุคคลเหล่านั้นด้วย ดูก่อนพ่อ อนึ่งสมณพราหมณ์

เหล่าใดในแว่นแคว้นของพ่อ เว้นขาดจากความมัวเมาและความประมาท ตั้ง
 มั่นอยู่ในขันติ และ ไสรัจจะ ฝึกฝนตนตามลำพัง สงบตนตามลำพัง ทำตนให้
 ดังกิเลสได้ตามลำพัง พึงเข้าไปหาสมณพราหมณ์โดยกาลอันควร แล้วได้ถามสอบ
 สอนถามว่า ท่านขอรับกุศลเป็นอย่างไร กรรมมีโทษเป็นอย่างไร กรรมไม่มีโทษ
 เป็นอย่างไร กรรมอะไรควรเสพ กรรมอะไรไม่ควรเสพ กรรมอะไรที่ข้าพเจ้า
 กระทำอยู่ไม่มีประโยชน์ มีแต่ทุกข์ ไปนานเท่าใด หรือว่าการกระทำอะไรที่
 ข้าพเจ้ากระทำอยู่ จะมีประโยชน์ ทั้งมีสุขไปนานเท่านาน พ่อได้ฟังคํของ
 สมณพราหมณ์เหล่านั้นไว้ประพฤติ ดูก่อนพ่อนี้แลคือจักกวัตติวัตรอันประเสริฐนั้น”
 (ที. ปา. 11/84/63-64)

ข้อความจากจักรวรรดิสูตรนี้ คัมภีร์อรรถกถา ได้สรุป อธิบายไว้เป็นข้อ ๆ 12 ข้อดังนี้ คือ

1. ปกครองแผ่นดินโดยธรรม (ธรรมาธิปไตย)
2. ปกป้องคุ้มครอง มเหสี โอรส ธิดา ให้เป็นอยู่โดยธรรม (อันโตชน)
3. ปกป้องคุ้มครอง เหล่าแม่ทัพนายกองอันเป็นข้าราชการทหารให้อยู่โดยธรรม (พลกาย)
4. ปกป้องคุ้มครอง ข้าราชการ ผู้บริหาร ปกครองระดับต่าง ๆ ให้อยู่โดยธรรม (ขันตียะ)
5. ปกป้องคุ้มครอง ข้าราชการบริวาร ข้าราชการพลเรือนให้อยู่โดยธรรม (อนุยนต์)
6. ปกป้องคุ้มครอง พ่อค้า คฤหบดี (นักธุรกิจ) ให้อยู่โดยธรรม (พราหมณคฤหบดี)
7. ปกป้องคุ้มครอง ราษฎรทั่วแว่นแคว้นให้อยู่โดยธรรม (เนคมชานบท)
8. สงเคราะห์ปกป้อง สมณพราหมณ์ผู้ทรงศีล (สมณพราหมณ์)
9. ปกป้องคุ้มครอง เหล่าสัตว์อันควรสงวนทั้งหลาย (มิกปักชี)
10. ป้องกันมิให้เกิดการกระทำผิดขึ้นในอาณาเขตปกครอง (มา อธรรมการ)
11. สงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ยากไร้ด้วยทรัพย์สิน (สنانุปะทาน)
12. ปรึกษาหารือ ผู้รู้ นักวิชาการ ในกิจการต่าง ๆ อันเป็นปัญหาของบ้านเมือง (สมณพราหมณ์ปริญา)

นอกจากนี้ยังมีอีกหลายสูตรในพระไตรปิฎก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของข้อวัตรปฏิบัติ
 ที่บุคคลที่เป็นนักปกครองจะต้องยึดถือปฏิบัติในการทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย คือ

ประโยชน์สุขของมหาชน บุคคลผู้ยึดถือและปฏิบัติตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่มหาชน จะได้ชื่อว่า ธรรมิกราชา

เพลโตและราชาปราชญ์

เพลโต (Plato 427-347 B.C. = พ.ศ. 115-196) นักปรัชญาคนสำคัญของกรีกได้เสนอแนวความคิดที่ว่าด้วย ผู้ปกครองที่ดีไว้ในหนังสือ ชื่อ The Republic (อุดมรัฐ) ในหนังสือเล่มนี้เพลโตได้เสนอแนวความคิดว่า ผู้ที่จะเป็นนักปกครองที่ดีได้นั้น จะต้องเป็นนักปรัชญาทั้งนี้เพราะนักปรัชญา คือ บุรุษผู้รักในความรู้อย่างกว้างขวางไม่จำกัด เป็นผู้เรียนรู้จนหยั่งถึงความเป็นจริงที่แท้ และเป็นบุคคลผู้รอบรู้อย่างแท้จริง เมื่อบุคคลเช่นนี้ได้เป็นนักปกครอง เขาย่อมเป็นนักปกครองที่ดีและนักปกครองเช่นนี้นั่นเอง ที่ได้ชื่อว่า ราชาปราชญ์ (Philosopher King) เพลโต ได้กล่าวไว้ในหนังสือ The Republic. (อุดมรัฐ) ความว่า

“ตราบใดที่นักปรัชญาไม่ได้เป็นผู้ปกครอง ความเดือดร้อนของรัฐและพลเมืองย่อมไม่มีวันสิ้นสุด นักปรัชญาทั้งหลายจะต้องมาเป็นพระเจ้าแผ่นดินของรัฐเรา หรือไม่ว่าพวกที่เราเรียกว่าพระเจ้าแผ่นดินและผู้ปกครองทั้งหลายของเราจะต้องเฝ้าหาปรัชญากันอย่างจริงจัง และสิ่งสองสิ่งคือ อำนาจทางการเมือง และความฉลาดทางปรัชญา จะต้องมารวมอยู่ด้วยกัน”
(ปรีชา ช้างขวัญยืน แปล ; 2523 : 256)

ราชาปราชญ์ (Philosopher King) หมายถึง บุคคลที่ทรงปัญญา เปี่ยมล้นไปด้วยความเฉลียวฉลาดอันยอดเยี่ยม มีความรู้อย่างดีเลิศ สามารถรู้ซึ่งถึงศิลปะการปกครอง สามารถบันดาลความเจริญรุ่งเรืองและความยุติธรรมสู่รัฐได้ (ลิตธี บุตรอินทร์, 2537 : 9) ผู้ปกครองที่เป็นนักปรัชญาซึ่งเป็นผู้มีความรู้ทางด้านปรัชญาอย่างดีเลิศ มีความเฉลียวฉลาด เพราะนักปรัชญา คือ ผู้รักปัญญา รักวิชาทุกสาขาอยากรู้สิ่งต่าง ๆ ทุกสิ่งโดยมิรู้เบื่อ นักปรัชญาเป็นผู้รักความรู้ที่แท้จริง ไม่ยอมรับเอาอะไรที่ไม่ถูกต้อง รู้จักควบคุมตนเองไม่ติดข้องในความปรารถนาของร่างกาย สนใจสิ่งที่เป็นนิรันดร์ถาวรไม่เปลี่ยนแปลง เป็นคนกล้าหาญ สุภาพเรียบร้อย จิตใจจึงตั้งอยู่เสมอ บุคคลที่มี

ลักษณะดังกล่าวนี้ที่ควรเป็นผู้ปกครอง เพราะสามารถเข้าใจความจริงอันสมบูรณ์ และสามารถนำรัฐไปสู่อุดมคติได้

เมื่อผู้ปกครองเป็นราชาปราชญ์ย่อมมีความสามารถให้ความเป็นธรรมต่อประชาชนอย่างถูกต้องทั่วถึง และสามารถกำกับดูแลให้ประชาชนแต่ละคนในรัฐ ประพฤติปฏิบัติให้เป็นไปตามความเหมาะสมตามลักษณะของบุคคลแต่ละคน ย่อมสามารถที่จะให้บุคคลแต่ละคนได้ทำหน้าที่ของตนอย่างถูกต้อง และได้ผลตอบแทนที่เหมาะสม เมื่อเป็นเช่นนี้ กฎหมายก็ไม่ใช่สิ่งจำเป็น เพราะผู้ปกครองสามารถปกครองด้วยปัญญา การใช้ปัญญานั้นสามารถยืดหยุ่นได้เหมาะสมกับสถานการณ์มากกว่ากฎหมาย เพราะกฎหมายเป็นสิ่งตายตัว ไม่สอดคล้องกับความหลากหลายของสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การใช้กฎหมายที่มีลักษณะตายตัว แม้จะสามารถปรับปรุงแก้ไขได้ แต่ก็ไม่ทันต่อสถานการณ์ ดังนั้น หากผู้ปกครองเป็นปราชญ์ที่มีปัญญาหลักแหลม ก็ย่อมจะใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม และทันต่อเหตุการณ์ รัฐที่มีผู้ปกครองเป็นราชาปราชญ์จึงไม่ต้องมีกฎหมาย

บุคคลที่มีลักษณะดังกล่าวมานี้เป็นบุคคลในอุดมคติมากกว่าจะเป็นบุคคลจริง ๆ ในสังคม ดังที่ สมบัติ อารงธัญวงศ์ (2538 : 51) กล่าวไว้ว่า

“แนวคิดของเพลโตในเรื่องราชาปราชญ์ มีลักษณะอุดมคติสูงมาก เพลโตเห็นว่าผู้ปกครองเป็นบุคคลที่สำคัญยิ่งของรัฐ เพราะเป็นผู้ทำหน้าที่ในการจัดระเบียบเพื่อชีวิตที่ดีให้กับสังคม และเมื่อมีราชาปราชญ์แล้ว ก็ไม่ต้องมีกฎหมาย ซึ่งเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับสภาพความเป็นจริงของมนุษย์ในโลกนี้ยิ่งนัก ราชาปราชญ์จึงเป็นอุดมคติโดยสมบูรณ์”

ธัมมิกราชาและราชาปราชญ์

ธัมมิกราชาและราชาปราชญ์ จะมีอยู่จริงหรือเกิดขึ้นจริงได้หรือไม่ ดูจะไม่ใช่เรื่องสำคัญนัก อยู่ที่ว่า ภาพแห่งนักปกครองในอุดมคติทั้งสองแบบนี้ ได้ปรากฏตราตรึงอยู่ในใจของประชาชน ผู้ใฝ่หานักปกครองที่ดีเสมอมา ภาพแห่งนักปกครองในอุดมคตินี้ได้จุดประกายแห่งความหวังให้สมาชิกในแต่ละสังคมเกิดความเพียรพยายามที่จะแสวงหานักปกครองที่ดี เพื่อสังคมที่ดีกว่าอยู่ตลอดเวลา

ผู้วิจัยเห็นว่า แนวคิดเกี่ยวกับธัมมิกราชาและราชาปราชญ์ เป็นแนวความคิดที่มีความสำคัญ และยังมีพลังที่ก่อให้เกิดความคิด ความคาดหวังในหมู่ประชาชนอยู่จวบจนปัจจุบันนี้ การศึกษาให้เกิดความกระจ่างในแง่มุมต่างๆ ในเชิงเปรียบเทียบให้เห็นความเหมือนและความแตกต่างระหว่างแนวคิดทั้งสอง จะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในเชิงวิชาการและประโยชน์ต่อสังคมทั่วไป ในลักษณะของการสร้างบรรยากาศทางการเมืองในส่วนที่ว่าด้วย ผู้นำทางการเมืองซึ่งสังคมไทยปัจจุบันก็ยังวิพากษ์วิจารณ์กันถึงคุณสมบัติของผู้นำทางการเมืองอยู่ในขณะนี้

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความหมาย ลักษณะ คุณสมบัติ อำนาจหน้าที่ และวิธีการที่ได้มาซึ่งธัมมิกราชาและราชาปราชญ์

1.2.1 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบให้เห็นถึงความเหมือนและความแตกต่างของธัมมิกราชาและราชาปราชญ์

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาเปรียบเทียบเชิงปรัชญา เรื่อง ธัมมิกราชาและราชาปราชญ์ จะก่อให้เกิดประโยชน์ดังต่อไปนี้

1.3.1 เกิดความรู้และความเข้าใจ ในแนวคิดเกี่ยวกับนักปกครองในอุดมคติของชาวพุทธและปรัชญาของเพลโต ตลอดจนก่อให้เกิดความชัดเจนเกี่ยวกับความมุ่งหวังและความคาดหวังของประชาชนที่ได้รับเอาแนวความคิดทั้งสองระบบนี้ มาเป็นแบบแผนในการกำหนดรูปแบบการปกครอง

1.3.2 ก่อให้เกิดความเข้าใจในระบบการปกครอง ที่เป็นผลมาจากการยึดถือตามหลักของพระพุทธศาสนาและปรัชญาของเพลโต ตลอดทั้งให้เข้าใจถึงข้อดีและข้อด้อยของความคิดความเชื่อในสองระบบนั้น

1.4 ขอบเขตและวิธีการศึกษา

1.4.1 ขอบเขตของการศึกษา

1. ในส่วนที่ว่าด้วยธัมมิกราชาจะศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ที่ว่าด้วยธัมมิกราชาจากพระไตรปิฎก คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา และตำราต่าง ๆ ที่ว่าด้วยธัมมิกราชาและความคิดทางการเมืองในพระพุทธศาสนา

2. ในส่วนของราชาปราชญ์จะศึกษาจากงานของเพลโต และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับแนวคิดที่ว่าด้วยราชาปราชญ์และรัฐ

จากข้อมูลที่ว่าด้วยธัมมิกราชาและราชาปราชญ์ จะได้ศึกษาเปรียบเทียบเพื่อชี้ให้เห็นถึงประเด็นที่ว่าด้วยความหมาย ลักษณะ คุณสมบัติ อำนาจหน้าที่ วิธีการที่จะได้มาซึ่งผู้ปกครองดังกล่าว

1.4.2 วิธีการศึกษา

เป็นการศึกษาวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งเป็นการวิจัยแบบบรรยาย (Descriptive research) โดยศึกษารวบรวม วิเคราะห์เปรียบเทียบ เพื่อสรุปความให้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

1.5 งานวิจัยและงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.5.1 ธนา นवलพลอด. *ความคิดทางการเมืองในพระสูตรต้นตปิฎก*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2536.

เนื้อหาวิทยานิพนธ์ได้เสนอทฤษฎีกำเนิด สังคม รัฐ ผู้ปกครอง และวิเคราะห์ให้เห็นถึงปรัชญาสังคมในแง่ของการวัดคุณค่าของความเป็นมนุษย์ว่า การกระทำ (กรรม) ของมนุษย์เป็นสิ่งวัดคุณค่าของบุคคล มิใช่ชาติกำเนิด ดังที่ลัทธิพราหมณ์เข้าใจ ตลอดจนมีการนำเสนอทฤษฎีสัญญาประชาคมเชิงพุทธและรูปแบบของธรรมมิกรัฐ ซึ่งเป็นผลจากการที่ผู้ปกครองปฏิบัติธรรม เน้นการใช้สิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลว่าต้องอยู่ในขอบข่ายของศีลห้า และการมีเสรีภาพด้วยการห้ามมีทาส ตลอดจนให้ชี้หลักเหตุผล ในการพิจารณาตัดสินปัญหาในเรื่องต่าง ๆ โดยปราศจากสิ่งครอบงำหรือ

อคติ เป้าหมายทางการเมืองในทัศนะพระพุทธศาสนา คือ สร้างสรรค์ประโยชน์สูงสุดให้แก่ประชาชน โดยไม่จำกัดรูปแบบ และวิธีการปกครองเพื่อความสงบสุขจะบังเกิดขึ้นแก่ประชาชน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยนี้

1.5.2 ปรีชา ช้างขวัญยืน . *ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก*. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

เนื้อหาในหนังสือ กล่าวว่า พระพุทธเจ้าได้สอนการละความยึดมั่นในตัวของตนก่อนธรรมอื่น ๆ และการปฏิบัติธรรมใดจะดีก็เมื่อกระทำโดยการละตัวตนของตน แม้ธรรมในการปกครองก็ต้องอาศัยหลักธรรมข้อนี้เป็นรากแก้ว และเมื่อนำธรรมข้อนี้กลับไปพิจารณาธิปไตย 3 ซึ่งเป็นปัญหาให้เกิดการตีความปรัชญาการเมืองของพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่า ธรรมาธิปไตยก็คือทางสายกลางระหว่างอัตตาธิปไตยกับโลกาธิปไตย ซึ่งจะสำเร็จได้ด้วยการละทิ้งตัวตน คือไม่เอาความเห็นตน (อัตตา) เป็นใหญ่ และไม่หวั่นไหวไปตามโลกธรรม คือ ลภ ยศ สรรเสริญ และทุกซ์อันคนจะต้องได้รับ เมื่อไม่หวั่นไหวต่อสิ่งเหล่านี้ก็พิจารณาปัญหาตามความจริงและความถูกต้อง คือ ธรรมได้อย่างเต็มที่ปราศจากอคติภายในและอคติภายนอกโดยใช้ทางสายกลางคือความชอบธรรม นี่คือความหมายที่แท้จริงของการปกครองโดยธรรมอันเป็นคุณสมบัติของธัมมิกราชา ซึ่งเห็นว่ามีประโยชน์ต่องานวิจัยนี้

1.5.3 สมบัติ จันทรวงศ์ และชัยอนันต์ สมุทรวณิช . *ความคิดทางการเมืองและสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ , 2532.

เนื้อหาในหนังสือ อธิบายการกำเนิดโลก สังคม รัฐและรัฐบาล ซึ่งจะเห็นได้ว่าความคิดเดิมเกี่ยวกับรัฐและผู้ปกครองตามที่มีอยู่ในอัคคัญญสูตร ได้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่มีการขำบุญบารมีของผู้ปกครอง และเพิ่มเติมบทบาทของ ผู้ปกครองมากขึ้น กล่าวคือ ผู้ปกครองมิได้มีบทบาทจำกัดอยู่เฉพาะการเป็นผู้รักษากฎหมาย แต่ยังเป็นผู้รักษาศาสนาและผู้นำมนุษย์ไปสู่ชีวิตที่มีศีลธรรมด้วย ซึ่งมีประโยชน์ต่องานวิจัยนี้